DOI 10.24249/2309-9917-2025-73-5-133-137

Д. Пандев (Скопье, Республика С. Македония)

О книге «Македонская литература: Лекции» Аллы Шешкен (Ала Шешкен. «Македонистички предавања». Диалог, 2025)

Д. Пандев (Скопје, РС Македонија)

Кон книгата «Македонистички предавања» од Ала Шешкен (Ала Шешкен. «Македонистички предавања». Дијалог, 2025)

D. Pandev (Skopje, RN Macedonia)

On Alla Sheshken's Book "Macedonian Lectures" (Alla Sheshken. "Macedonian Lectures". Dialogue, 2025)

Се потсетуваме и се упатуваме кон иднината, се разбира, на македонскиот јазик на Московскиот државен универзитет меѓу традицијата и иновацијата, што би рекол нашиот професор Конески. Тоа значи 50 години Катедра за македонски јазик на Московскиот државен универзитет «Ломоносов», гнездото на славистиката, потем на Четвртиот конгрес на славистите. И сега прославуваме, според мене, 40 години континуирана настава по македонска книжевност на Катедрата за македонски јазик основана во 1975 година од која изминале 50 години врз основа на 60 години од основањето на лекторатот по македонски јазик на Московскиот државен универзитет во 1965 година и ќе истакнам 80 години од програмската идеја тој лекторат да се отвори. Сè се тоа јубилеи кои денес ни се вкрстуваат во книгата на Ала Шешкен «Македонистички предавања». Јас би одел уште подалеку до 1885 и 1933 до Петар Драганов и Афанасиј Метвеевич Селишчев односно 140 години и 100 години, би рекле, во пресрет на отпочнувањето на курсот по македонистика што го отворил во Москва, но не на МГУ, Афанасиј Метвеевич Селишчев. Сè се тоа јубилеи коишто спојуваат и од кои секако ја имаме книгата под наслов «Македонистички студии». Македонистиката на сите овие претходно споменати, можеби тогаш неостварена или завиена под други номенклатури и на други универзитети како онаа на Селишчев, но сепак македонистика. Но, еве нè денес пред и со една книга со помпезен наслов «Македонистички предавања». «О колку тоа гордо звучи» што би рекол Горки, а по него и многумина. Но тоа е факт навистина оваа книга го има тој наслов и тоа гордо звучи. И се разбира во оваа книга сепак го има и Горки. Овие предавања се одржани на МГУ и знаеме точно кој ги одржал, а тоа секако е Ала Шешкен, и знаеме и сите ние пред кого ги одржала, како ги одржала и било ли лесно да се одржат. Ќе почнам од последното. Не. Но

се одржале, исто онака како што на МГУ ги држела своите предавања Рина Усикова, не било лесно, но ги држела. Рина Усикова е една од најзначајните имиња во историјата на филолошкиот факултет на Московскиот државен универзитет. Позначајно, би рекол, дури и од името на Самуил Борисович Бернштејн ако ја читаме архивата на овој универзитет. Но, за тоа сега нема да дискутираме, ќе зборуваме за влогот на Ала Шешкен во предавањата на македонската литература на Московскиот државен универзитет низ нејзините македонистички предавања. Што значи тоа? Литературата низ призмата на јазикот и историографијата во контекст на југословенските, но и словенските книжевности во контакт со руската и со советската книжевност. Да се знае сето тоа не е лесно. Тоа значи да се знаат, пред сѐ, врвните имиња на македонската книжевност, на југословенската книжевност, особено на српската. Важни се Добрица Цесарич и неговата врска со Кочо Рацин и тоа се имиња што се застапени во оваа книга. Треба да се знае и Шолохов кој починал во 1984 година, значи бил жив во она наше време. Треба да се знае сето тоа, но во секој случај од каде да почнеме и каде да завршиме. Дали да почнеме како Ала Шешкен од преводите на Блаже Конески на руската литература стигнува до рецепцијата на Милан Ѓурчинов на руската литература? Оваа книга на Ала Шешкен може да се збие во таа верига или во таа врска. Она што го направил Блаже Конески во почетоците, во преводите на руската литература независно колку бил вљубен во неа и што правел, би рекле, по директива или во она што било рецепција на Милан Ѓурчинов како еден од врвните слависти по литература во македонската книжевна средина. Или пак да почнеме од «Мостот» на Блаже Конески до «Јазлите» на Владо Малески. Не верувам дека повеќе од десетмина го прочитале «Јазли» на Владо Малески. Но еден од тие десетмина е Ала Шешкен. Да се прочита Владо Малески и неговите «Јазли» значи да се вклопат почетоците на македонската литература во една целина од еден неговите основачи, а Ала Шешкен го направила тоа. И не верувам дека некој му посветил повеќе внимание на «Мостот» од Блаже Конески од Ала Шешкен. Зошто? Не мора да се прашуваме – треба да одговориме. Шешкен ја имала храброста да се соочи со «Јазли» на Владо Малески и да го одгатне «Мостот» на Блаже Конески. А тоа се едни од најтешките задачи во македонската литература. А ниту Владо Малески им останал верен на «Јазли», ниту Конески го претпочиташе «Мостот», но ги напишаа. Секој во своето време. Конески на својот почеток, Малески на својот крај. Ала Шешкен навлезе во македонската литература со спокојството на руски истражувач на една литература што според неа во определен период од својот развој се потпирала и на руската, но тоа секако треба да се знае, треба да се знае одлично руската литература, да се знае Есенин, да се знае Мајаковски и сето она, би рекле, мнимо, што би рекол некој од нашите претходници, влијание што тие го извршиле макар и во еден момент во македонската литература. Исто така, Ала Шешкен секогаш наоѓала паралели кои, според мене, не се толку руско-македонски колку што се светски совпаѓања со големите теми на литературата. Ала Шешкен длабоко навлегла во сите пори на македонската литература и совршено контактирала со најзначајните дела на руската и на македонската поетика. Таа тргнува од Охридската книжевна школа и нејзиното влијание врз руската книжевност. Тоа беше тема на Владимир Мошин, еден од оние руски, јас би го нарекол, полу-емигранти кого руската средина го прифати, а југословенската и македонската уште повеќе. Но тоа не е толку важно колку што беа прифатени неговите тези и тоа е за нас уште поважно што тие се и вовед во проучувањата на Ала Шешкен, независно

дали овдека се споменува Мошин или не. И тоа има смисла, Ала Шешкен има смисла за книжевни скокови, а скокот е особено карактеристичен за македонската литература, тоа е она според кое Шчепкин, Ѓурчинов, вели Гачев, и оди по таа теорија, за оној забрзан развој на македонската книжевност и слободно би рекол оној скок што Ала Шешкен го прави – тоа е скок од Охридската книжевна школа до «Евангелие на Итар Пејо» на Славко Јаневски. Можеме ли да си претпоставиме што значи тоа – векови и векови, правци и правци во литературата. Ала Шешкен знае од апокрифите да стигне до Живко Чинго, таа знае и умее да ги открие обединувачките фактори на македонските поколенија. Оние концепти што се нарекуваат оро или «Тешкото» или везот односно «Везилка» на Блаже Конески. Ала Шешкен знае да ги состави традицијата и авангардната лирика. Што значи тоа? Јас би се запрашал и би прашал постои ли авангардна лирика? Можеби постои и авангарда, но лирика? А можат ли да се одделат или не можат да се одделат лириката од авангардата? Бидејќи лириката ја создаваат авангардистите. Тоа го направија и руските авангардисти, тоа го направија и македонските авангардисти. И Шешкен ја доловува таа врска. Ги открива формулите што Конески ги сфаќа како нагорени места. Но без нив нема развој во литературата. Во литературата мора да постојат пароли, мора да постојат нагорени места или изветвени места по кои што литературата се развива по свои патишта или едноставно се лизга. Шешкен ги открива темните места на развојот на македонската литература со поглед на објективен истражувач. И тоа не погледот на Димитар Митрев, не погледот на Друговац, не погледот на Милан Гурчинов. Тоа е нејзин поглед зашто има во тој поглед нешто што не го согледуваат ни Јован Бошковски, ни Александар Спасов, ни Димитар Солев. Јас споменав шест од најзначајните имиња во македонската книжевна критика. Но, секако Ала Шешкен со ова дело од една страна се надминува над нив, ги превозмогнува независно дали ги синтетизира, независно дали сето тоа го апсорбира во својот труд, зашто јазичната и книжевната апсорпција е една од најзначајните теми и во лингвистиката, и во поетиката. Начинот на кој што Шешкен го открива модернизмот во македонската литература е чисто нејзин. Независно од фонот на кој што го поставува. Македонистичките предавања на Ала Шешкен се предавања на еден од врвните универзитети во светот. Таму сè се предава сериозно од времето кога студенти биле Константин Миладинов и Рајко Жинзифов, независно кои им биле професори, а им биле Буслаев, Ламански и други. Преку времето на Крсте Мисирков, кому професори му биле Бодуен де Куртене, Петар Лавров, до времето на Олга Панкина, студент на првата генерација македонисти, и Елена Верижникова, на втората генерација, Ала Шешкен ја презеде успешно третата генерација на студенти на Московскиот државен универзитет на Катедрата за македонски јазик. Таа генерација изработија, сега го употребувам во множина, одлични теми од македонската книжевност. А како залог ги имаа овие предавања, кои Ала Шешкен прецизно ги обработи низ македонската литература. Теориски, историографски, водејќи сметка и за книжевните врски, но и за типолошките процеси, зашто не е лесно да се воспостави граница меѓу сродноста во литературата и типот на литературата. Што се однесува до програмата на Московскиот државен универзитет по македонска книжевност, таму прво влегоа писателите што отпосле влегоа на нашата Катедра за македонска книжевност, односно сериозно се работеа, а подоцна тие станаа, би рекле, доблест на нашата Катедра. Ала Шешкен ја проследи македонската литература низ нејзините развојни фази. Восхитува нејзиниот поглед на македонската литература низ призмата на руската и на советската книжевност.

Го знаеме ли денес Есенин, Мајаковски или Шолохов, е друго прашање. Но нашите предци солидно ги знаеме. Ги забораваме ли, е друго прашање. Но тука е книгата на Шешкен да нѐ потсети, и руските студенти, и нас – македонистите за почетоците на современата македонска книжевност. Оваа книга сега излегува во Македонија во издание на «Дијалог» во која стои уредникот Веле Смилески. Јас се сеќавам на она време и бев дел од тоа време кога книгите на Рина Усикова излегуваа во Македонија во изданија на «Македонска книга». Тоа беше некаде 1986 година, а потоа излегоа и во Москва во мошне убави и прекрасни изданија. Во очекување на руското издание, при сѐ што Ала Шешкен има значаен број книги, публикации и статии на руски јазик, од кои некои овдека се преведени, ја имаме оваа книга. Впрочем, како да се зборува за македонската литература, ако не на македонски? Некогаш тоа е и врвот на наставата по македонски јазик на универзитетите во странство, на универзитетите во светот, особено на Московскиот државен универзитет, каде студентите одлично го совладуваат македонски јазик и напишале одлични теми, меѓу другото и докторски дисертации, токму од тема на македонската литература. Се разбира, овој пат не зборувам за оние теми од областа на македонски јазик, кои што се особено значајни за развојот на македонистиката. Пред нас имаме една книга, во која има сѐ, нема македонски автор што не е споменат, особено од она значајно време за развојот на македонската книженост. Јас се обидував да најдам некое име што го нема, но сепак некаде и тоа ќе се најдеше, провлечено во тие, би рекол, книжевни вкрстувања и јазични вкрстувања во онаа смисла во која што темата за јазичните и за книжевните вкрстувања била една од клучните во руската славистика и во руската лингвистика. Ала Шешкен им припаѓа на врвните патеки во македонистиката и во славистиката воопшто. Таа е една од најзначајните македонистички имиња на Московскиот државен универзитет, по сите оние имиња кои што оставија значајна трага во развојот на македонистиката од она далечно време од кое нѐ делат повеќе од еден век. И она што е најзначајно, Ала Шешкен е активна и таа е присутна меѓу нас, таа постои и тоа е она што нас нѐ радува. Од неа очекуваме многу нови и нови остварувања. Од неа очекуваме многу нови и нови остварувањеа што ќе се надоврзуваат токму на овие македонистички предавања, на овој наслов во којшто нема само литература, има и лингвистика, има и историографија, има и податоци до кои што тешко се доаѓа, но Ала Шешкен доаѓала до нив, независно дали преку разговори, преку дијалог, дали преку истражување. Но факт е дека македонската литература отсекогаш била присутна на Московскиот државен универзитет. Јас би рекол од она време на Јулија Белјаева, која што го проучувала Кочо Рацин и го преведувала, или од она време кога Афанасиј Метвеевич Селишчев кажал дека вакви писатели како Крчовски и Пејчиновиќ нема никаде во Европа. И сега слободно ќе истакнам – вакви писатели какви што има во Македонија, нема никаде во друга земја, бидејќи тие ја имаат Македонија, а ние ја имаме Ала Шешкен.

Сведения об авторе:

Димитар Пандев,	Dimitar Pandev,
доктор филологии	Doctor of Philology
профессор	Professor
филологический факультет имени Блаже Конески	Faculty of Philology “Blazhe Koneski”
Университет св. Кирилла и Мефодия	University “Ss. Cyril and Methodius” in Skopje

Димитар Пандев,
доктор PhD
редовен професор
Филолошки факултет «Блаже Конески»
Универзитет «Св. Кирил и Методиј» в Скопје

d.pandev@flf.ukim.edu.mk